

Szövegfajták, szövegváltozatok

A szövegeket hasonlóságuk és különbözőségük alapján szövegfajtákra osztjuk. A szövegek osztályozását a **szövegtypológia** végzi. Az emberi társadalom különböző, koronként változó szövegtípusokat, szövegfajtákat hoz létre. A szövegosztályozás több fajta szempont szerint történhet, ezért a szövegek több csoportba is tartozhatnak.

1. Dialogikus és monologikus szövegek

A szövegeket jellemezhetjük aszerint, hogy hányan töltik be a feladó és a vevő szerepét, milyen a partnerek egymáshoz való viszonya. Ez a alapján beszélhetünk egyirányú és kétirányú kommunikációról. Az adott kommunikációs helyzetnek megfelelően alkotunk dialogikus vagy monologikus szövegeket. A dialogikus szövegek esetében a partnerek folyamatosan szerepet váltanak. Ilyen pl. a *társalgás, vita, riport...* Monologikus szöveg az előadás, *az ismertetés, a levél...*

2. Elbeszélő, leíró, érvelő szövegek

A kommunikációs funkció (szerep) alapján is megkülönböztethetünk szövegfajtákat. Az elbeszélő típusú szöveg célja elsősorban a tájékoztatás, egy eseménysor elbeszélése. Szerkezete az időbeliségre épül.

A leíró szövegtípusban valamilyen személyt, élőlényt, tárgyat, vagy dolgokat mutatunk be, jellemzünk. Általában a térbeliségre épül, láncszerű vagy mozaikos szerkesztéssel.

Az érvelés célja valakinek, vagy valakiknek a meggyőzése, saját véleményünk igazolása, elfogadtatása. Ezért a szövegnek hatást kell gyakorolnia a hallgatóra vagy az olvasóra. Általában logikai rendre, ok-okozati kapcsolatra épül, lineáris szerkezetű. A tételmondatban megfogalmazott állítást bizonyítja vagy cáfolja.

3. Élőbeszéd, írott szöveg

Megnyilvánulási formája, a közlemény közege szerint a szöveg lehet szóbeli vagy írásbeli. A két szövegfajta különbsége jelentős:

<u>Élőbeszéd</u>	<u>Írott szöveg</u>
1. Hangok egymásutánja	Írásjelek egymásutánja
2. Akusztikai, időbeli benyomás	Vizuális térbeli benyomás
3. Időben múlandó, szűkebb hatókörű, helyhez kötött	Időben, térben kevésbé korlátozott
4. Gyors gondolkodás eredménye, azonnali Szövegalkotás.	Van idő az átgondolásra, a szövegezésre
5. A kifejezőeszközök gazdagsága jellemzi (nyelvi, nem nyelvi, zenei)	Korlátozottabb kifejezőeszközök (főként nyelvi)
6. Ösztönösebb, igénytelenebb nyelvi forma	Tudatosabb, igényesebb nyelvi viselkedés
7. Normáktól való kisebb-nagyobb eltérés	Szigorúbb normakövetés
8. Lazább, szabálytalanabb szerkesztés	Szabályosság, megformáltság
Pl. felszólalás, felelet, szónoki beszéd...	levél, dolgozat, kérvény, önéletrajz

4. Tervezett és spontán szövegek

A szövegszerkesztés módja szerint léteznek tervezett és spontán szövegek. A tervezett szöveg létrehozását rövidebb vagy hosszabb előkészítés előzi meg, mely több lépcsőből is állhat (anyaggyűjtés, elrendezés, megfogalmazás). A spontán szöveg gyors reagálás a kommunikációs helyzetre, a gondolkodás és a nyelvi megformálás szinte egyidejű.

A szövegeket egyéb szempontok szerint is lehetséges csoportosítani:

- A kommunikációs szintek szerint:
- magánéleti (vicc, levél, üzenet)
 - közéleti (felszólalás, vita, ünnepi beszéd)
 - hivatalos (kérvény, rendelet, bejelentés)
 - egyházi (prédikáció, ima, zsoltár)
 - tudományos (tanulmány, értekezés)
 - sajtóban megjelenő (hirdetés, felhívás, cikk)
 - szépirodalmi

A szöveg szerzője szerint lehet **ismert vagy ismeretlen** szerzőtől való.

Nyelve szerint lehet magyar vagy valamilyen idegen nyelvű.

A közlemény célja és szerepe szerint: *kapcsolatteremtő, ismeretközlő, érzelemkifejező, felhívó*